

Dr. J. J. Vos:

Een veld vol papavers

kan ik over het hoofd zien

Sandra

Bestaan er meerdere kleuromschrijvingen? Dr. J. J. Vos: "Ik neem aan dat historisch gesproken de naamgeving met woorden de oudste is. De zeven kleuren van de regenboog..."

houdt dat dan op? "Als ik m'n briefhoofden bestel en zeg: 'ik wil het in blauw' hebben, dan zeg ik de drukkerij: da's goed meneer..."

Heeft u wel 'ns gehoord van 'Yves Klein-blauw'? Nee. Maar ik moet toegeven: ik zit helemaal niet in de typografie, hoor! Ik denk niet dat het zo'n bijzondere kleur blauw is...

Kunnen er geen nieuwe kleuren 'blauw' meer worden uitgevonden? "Ik dacht dat je rustig kunt zeggen dat in het Munsellboek, de kleurenatlas, alle kleuren voorkomen. Misschien zitten er nog wat gradaties tussen..."

Munsell heeft dit uitgevonden? Ja. In Amerika. De eerste Munsell dateert van omstreeks 1915. Het is geleidelijk aan mooier, beter en preciezer geworden. Hij laat een vermenger maar eenvoudig veel van die monsters maken...

Bestaan er lijsten van omschrijvingen van kleuren? "U bedoelt met namen als 'koningsblauw'. Ik dacht het wel. Die namen worden bedacht door de reclamologen..."

Dat bedoel ik "Iedereen is zo vrij, maar juist om nou van dat misverstand in de communicatie af te komen voor mensen die met de produktiekant te maken hebben zegt men: we houden ons maar aan de neutrale namen..."

Lichtbronnen Munsell maakte zijn boek bij daglicht? "Er zijn twee dingen die op 't ogenblik de problemen bemoeilijken. Het eerste is dat er langzamerhand een groot aantal lichtbronnen bijgekomen zijn, die dezelfde kleur er anders doen uitzien..."

Mengkamer - Grafische gebruiken tabellen met een nieuw soort beschrijvingen van kleur: 'sunset orange', 'suisrose pink', 'april green', 'antelope brown'...

Hij gebruikt geen beschrijving van kleur? "Ik dacht in het professionele vlak niet."

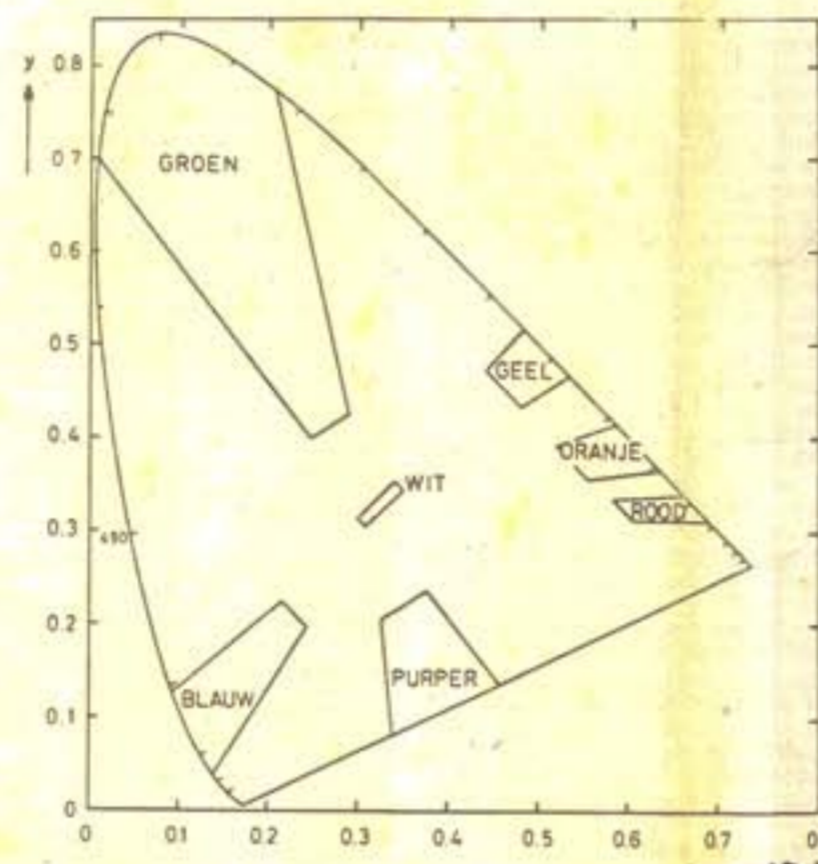
GESPREKKEN OVER KLEUR

Satijnblauw, zilvergrijs, pastelgroen, lieveheersbeestjesrood, walnootbruin, talkpoederwit zijn omschrijvingen van kleuren die we niet dagelijks gebruiken. Zelden horen we iemand vertellen dat hij een kamer binnenkwam waar het gemarmerde hellorooptpaarse zell toch wel bijzonder afstak tegenover de pruisisch-blauwe muren...

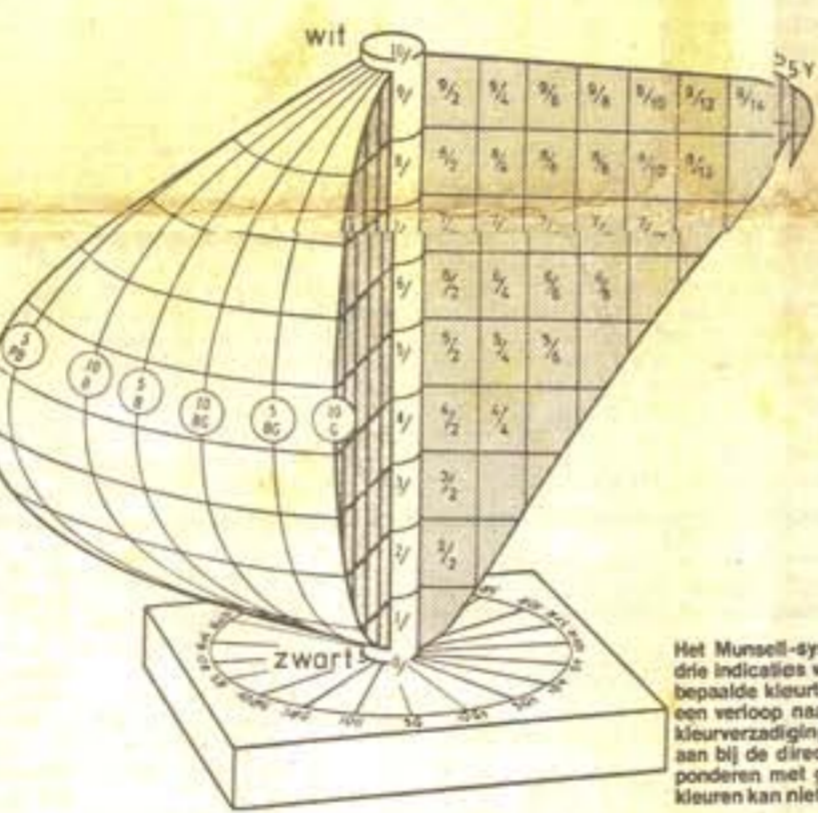
Dr. J. J. Vos, hoofd van de afdeling Visiologie van het Instituut voor Zintuigfysiologie (TNO) onderzoekt de kleurwaarneming, als onderdeel van zijn bredere waarnemingswerkzaamheden. In de kleurproefkamer van dit instituut worden kleuren getest voor praktische en zuiver wetenschappelijke doeleinden...

Twee gesprekken over kleur: in de proefkamer van een wetenschappelijk instituut en in de Amsterdamse sociëteit Arti et Amicitiae.

door Sandra van Beek

In de kleurendriehoek wordt iedere kleur met twee getallen, x en y, aangegeven. In deze weergave liggen de mengkleuren op de verbindingslijnen van de samenstellende kleuren...

Het Munsell-systeem. In deze weergave worden kleuren met drie indicaties weergegeven: ieder blad is van de waalfier heeft een bepaalde kleurtoon en op ieder blad is er, in verticale richting, een verloop naar grijswaarde en, van binnen naar buiten, naar kleurverzadiging...

Jaap Drupsteen:

Deze zomer had ik een voorkeur voor fletse gelen

Met welke kleurstaalkaarten werk je? Benoem je kleuren met nummers of met namen? Jaap Drupsteen: "Als ik drukwerk ontwerp, gebruik ik kleurenschalen voor de vier-kleuren-druk. Ze zijn niet compleet genoeg, want de procenten zwart en wit zitten er niet in..."

Welk kleur trekt je aan? "Geen idee. Ik heb af en toe iets met blauw. Ik heb nog nooit een kleur alleen gezien: er zit van alles omheen." De kleur van je kamer? "Die is voornamelijk wit. Er is een fletse blauwe vloer, maar daar wil ik af. Ik hanteer correcties, voor televisie, maar er is sprake van een geringe vakdeformatie omdat bij televisie kleur niet alleen kleur is..."

Zachtel Je noemt rose en blauw. Dat heb je ook één. "Ja, ik dacht er nog aan, toen ik dit vanmorgen aantrok dat ik het er wel over zou hebben. Deze zomer had ik een voorkeur voor fletse gelen. Ik zei dan, dat ik vandaag als zacht ei wilde rondlopen..."

Er is nauwelijks een zichzelf respecterend intellectueel in de Westerse wereld te vinden, die niet gelooft dat in dromen, beeldende kunst en literatuur voorkomende potloden en andere langwerpige dingen fallische symbolen zijn.

door Henk Broekhuis

Er is geen reden om aan te nemen dat die opvatting juist is. Het is ermee als met de bewering dat vrouwen slechter chauffeurs dan mannen of dat er in de veertiende eeuw een meneer in de Kälverstraat woonde...

signonomie van Lavater het niet uitgehouden! Hij heeft die onzin bedacht in de achttiende eeuw en de laatste mij bekende herdrukken van zijn uitvinding zijn van de jaren veertig van de twintigste eeuw...

Het enige bewijs waar ik wel eens van gehoord heb is, dat de patiënten van wijlen Dr. S. Freud, zenuwarts te Wenen, plachten te genezen nadat de dokter hun dat soort dingen aangepaard had...

zijn van de joden en/of de communisten, dan zouder ze misschien ook genezen. Maar daarmee zou die schuld van joden en communisten nog ang niet bewezen zijn.

Wat mij bij die fallische symbolen altijd zo treurig maakt is de vreugde die de mensen putten uit het herhalen van een bewering die van een ander afkomstig is, en die bovendien zo flauw is, en die voortdurend gestudeerde mensen bijna een eeuw lang in die fallische symbolen geloofd hebben...

electrische gloeilamp. Stel je voor dat iedere keer als een afgestudeerde Nederlander het licht aanknipte een andere afgestudeerde Nederlander op zou merken: ja ja, vroeger ging dat allemaal met petroleum, maar nu hebben we electra. Edison, weet je wel!

Ten derde, en dat is ook een groot voordeel, is de theorie eigenlijk heel oud en sluit hij prachtig aan op wat iedereen op de lagere school geleerd heeft of wel eens heeft horen vertellen: dat een droom iets betekent en uitgelegd kan worden: zeven vette koeien betekenen zeven vette jaren, water betekent een reis over zee, brief betekent erfenis, potlood betekent fallus. Zo betekende vroeger een doodskop op een schilderij de vergankelijkheid van het leven of zoets, en een roos de liefde, of iets anders - er waren in ieder geval boeken waar dat in stond en oude schilders hielden zich aan die traditie...

Gesprek met J. J. Vos

...maakbaar zijn. Het heeft te maken met de hoeveelheid ultraviolet in het daglicht. Dat geeft een extra complicatie aan de naamgeving. We hebben in principe geen fluorescerende verf in dit boek."

Je hebt toch ook metallic kleuren? Juist voor auto's.

"Ja. Dat zijn ook weer dingen die de zaak compliceren. Een hele moeilijke zaak, het begrip 'glans'. 't Is net zo moeilijk als je zegt: geef de naam van de kleur 'ns aan in een schilderij van Seurat. Van een afstand is het een bepaalde kleur, maar die puntjes zijn zo klein, je komt er eigenlijk niet goed mee uit. Metallic is - ik zou haast zeggen - een onontwikkeld gebied. Kleurwaarneming is ingewikkelder dan alleen maar uitzoeken. Wat er ook niet in zit, zijn 'changeant'-kleuren. Je ziet het paarsig, maar met 'n andere lichtgloed wat gelig. Net als de kleuren van een ekster; dat zit 'n in de structuur van de veren, dan komt er een wat groenige glans over..."

Heeft u nu in het dagelijks leven een bepaalde opmerkzaamheid voor kleur?

"Ikzelf? Ik ben nog kleurenblind ook! 'n Kleurzienstoornis is 'n juistere woord. Ik heb grote moeilijkheden bij het onderscheiden van rood en groen. Het is opvallend dat juist ook mensen met afwijkingen in dit vakgebied onderzoeken doen."

Merkt u het ook in het dagelijks leven?

"Jawel, jawel. Als mijn vrouw zegt: god, wat 'n prachtige bloem staat daar!, dan zeg ik: oh ja? Waar dan?"

U denkt dat 't groen is?

"Ja, hij valt niet op, hè. Een veld vol papavers kan ik over het hoofd zien."

Wat vreemd. Want groen en rood zitten niet samen in de kleurendriehoek.

"Maar die kleurendriehoek is ook niet voor mij opgesteld,

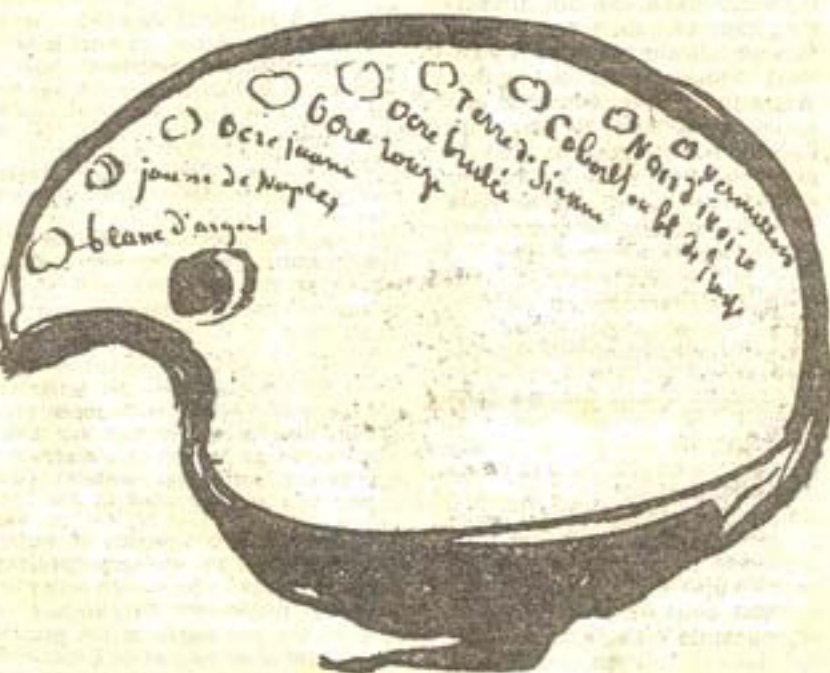
maar voor normalen! Als je nu een ander soort mens hebt, zoals mijn persoon, of een dier, geldt het heel anders! Je zou kunnen zeggen dat de kleurendriehoek voor mij is samengeklapt in 'n bepaalde richting; die hele groen-rood verschillen valler weg. De verschillen tussen blauw en geel vallen mij veel beter op. Ik heb dus veel meer waardering voor een man als Vermeer dan voor Ruysdael."

Meer voorkeur voor de zee dan voor de ondergaande zon?

"Jawel. Het hangt van de intensiteit en de oppervlakte af. Bovendien heb ik m'n taalgebruik aangepast aan dat van andere mensen. Als ik 'gras' zie weet ik dat dat volgens het nette taalgebruik 'groen' is. Ik ben niet zo kleurgevoelig. Kleur spreekt mij niet zo geweldig aan. Wel als onderzoekthema. Beethoven was later doof, componeerde ook".

Een schrijver als Nabokov bedient zich voortdurend van kleurschakeringen. Hij heeft het over het

taalkpoeder-wit van een tennisbal. „Dat subtiele taalgebruik gaat over allerlei kleurnuances, die in de praktijk, waar het om veiligheidskleding gaat - nooit gebruikt worden. Als je zegt: voortaan moet alle kleding van politie in turkoois worden uitgevoerd, daar begin je niks mee. Voor ons speelt die subtiele naamgeving geen rol in ons dagelijks werk. Dat ligt veel meer op het gebied van de esthetiek en de mode. Je probeert juist met een wetenschappelijk instituut iets te vinden wat over de mode heengrijpt. Je hoopt dat het over 5 jaar nog geldig is. Dat geeft de begrenzing van ons werkterrein aan. Ik zeg niet dat het larie is dat kleuren mensen zouden beïnvloeden. Het feit dat Nabokov er zo over kan schrijven betekent dat het hem heel veel zegt! Bepaalde kleuren gaven voor hem een herinnering aan z'n ouderlijk huis. Of je daar makkelijk algemene regels voor kunt opstellen, weet ik niet."

Het palet van Vincent van Gogh waarover hij aan zijn broer Theo schreef (Verzamelde brieven, december 1881 - september 1883): „Dan voor eigenlijk schilderen heb ik nu alles wat absoluut noodig is. En ook vert in voorraad, groote tubes (die veel goedkoper uitkomen dan kleine), maar zoals ge begrijpt heb ik zoowel voor water- als voor olie verf mij bepaald tot eenvoudige kleuren, oker (rood-geel-bruin), cobalt en Pruisisch blauw, Napels geel, terra sienna, zwart en wit, aangevuld met wat carmin, zepla, vermiljoen, ultramarijn, gullegom in kleinere tubes. Maar mij onthouden van kleurjes die men zelf moet mengen. Dit is geloof ik een praktisch palet met gezonde kleuren. Ultramarijn, carmin of iets anders voegt men bij, in geval 't bepaald noodig is."

Gesprek met Jaap Drupsteen

huizen en oude gebouwen gemaakt en dat wel in de bewegende vpro-emblemen verwerkt. De sardineblikjes zijn in Frankrijk ook zeldzaam van klougebruik. Ze zijn transparant gedrukt, daar gaan ze lekker van glanzen."

Vuil-witte auto

Kleed je je in een bepaalde kleur?

"Ik besteed er geen energie aan. Als ik kleren koop, kan iets zoer goed gesneden zijn, maar het kan een totaal verkeerde kleur hebben. Ik stel me dan wel voor hoe prachtig het zou zijn is een betere kleur. Ik ben eigenlijk niet zo'n vormgever-uit-roeping die alles moet verbeteren. Ik houd ervan dat er nuances blijven. Ik wil bijna niks in huis hebben ook. Ik zie wel 'ns iemand in een bepaalde kleur groene auto rijden. Dan denk ik: hoe houdt die man het er vijf minuten in uit? Je moet ten slotte altijd naar zo'n auto toelopen. Misschien is zo'n man dan kleurenblind. Veel mannen zijn dat. Ik heb zelf altijd een vuil-witte auto. Ik draag de kleren waarvan ik de illusie heb dat ze me 't beste staan. Vele blauwen, zwart is ook prettig en van dat mooie rose. Blauwen variëren van dat stevige blauw tot grijs blauw. Grijs-blauw is weer anders dan blauw-grijs. Degene die tegenover me zit herinner ik me met veel zwart aan. De kleur die iemand draagt heeft te maken met de kleur van het gezicht en de ogen. Soms klopt 't ook niet. Die jongen die hier nu net langs liep zie ik voor 't eerst in bruin. Ik heb een beeld van hem in dat afgeramde, romig wit."

Waar denk je aan bij 'wit'?

"Geel-wit, vuil-wit, blauw-wit; ik kijk naar iets in de buurt; dat is wit. Ken je 'blaartrekkend rose'? Dat is van dat hele felle, bijna fluorescerend."

Zijn er kleuren die altijd terugkomen in je werk?

"Geloof je? Ze zitten er altijd al-

lemaal in. Raar genoeg heb ik de illusie dat ik een breed scala van kleur gebruik. Ik heb een goede vraag voor je: welke kleur gebruik je nooit? Nou: ik koop nooit turkoois en paars. Rood, blauw en geel, de primaire kleuren dus, gebruik ik wel helder, maar groen bijvoorbeeld nooit, alleen als schakelkleur. Bruinen ook wel, okers ook en geel."

Waarom geef je iets een kleur?

"Omdat het stonweg een mogelijkheid is. Het zou raar zijn om dat te laten liggen. Ik vind het ook goed om met hele geringe kleuren te werken. Het hoort bij het vak, hè. Het is m'n eer te na om niet met kleur te rommelen. Ik heb de neiging juist om kleur te gebruiken. Ik verwacht eerder een verrijking."

Werk je bij dag- of lamplicht?

"Ik ontwerp 's morgens en 's middags. 's Avonds werk ik meestal aan het beschouwelijke deel. Ik heb een dag-lamp eventueel voor 's avonds. De plaats waar ik m'n kleur meng is ook vlak voor het raam."

Wat zou je doen als de kleurentelevisie niet bestond?

"Dat weet ik niet. Ik heb in 't begin ook voor zwart-wit televisie gewerkt, toch met blauwen en roden en groenen. De grijs-waarde kon je zo vaststellen. Ik was misschien in de muziek gaan. Ik heb lange tijd bas ge-

Omagnetontwerp met instructies voor de drukker voor Jaap Drupsteen.

speeld. Is de kleur van de mosterd goed? 't Is dat je me er op betrapt, anders zou ik het niet zomaar zeggen. Maar, met ietsje rood en ietsje blauw zou de kleur van de mosterd er beter uitzien."

Voorkeur voor bloemen, schilders?

"Ik vind het donkerrood van sommige rozen heel prachtig, maar ik houd ook van hele blauwe vergeet-mij-nietjes met kleine gele hartjes erin. Witte rozen vind ik ook heel mooi. Het is niet de kleur of de vorm, maar allebei. Ik houd van de middeleeuwse miniaturen. Schilders als Jan van Eyck en Rogier van der Weyden enzovoorts, daar zou ik wel in willen kruipen. Het prachtige rood van die gewaden; het gloeit allemaal. Het is wonderbaarlijk hoe lang dat mooi en zo intensief is gebleven. Veel zien is belangrijk. Die gloedvolle kleuren uit de middeleeuwen zie je later niet veel meer. Bij de impressionisten is er geen sprake meer van een bepaalde kleur."

Droom je in kleur?

Het gebeurt 's morgens vroeg, als ik al een keer wakker ben geweest. De gebouwen zijn bruin, met de neiging naar flets-oker, zoals in de 'B.V. Haast show'. In m'n dromen hangt soms ook prachtig helder gekleurd wasgoed te wapperen."